

לב

הלכות פסח סימן תמה

(יז) או שיימכרנו לו (יא) (יה) *מכירה גמורה (יט) *בדבר מועט,

שערי תשובה

מ"א בקנה הטעם כפי אשר תצוה ונתן ויכפר ב"כ אשר תצוה, והכתיב שם לבסוף משרית בני יעקב אלו, ושם כתבתי בשם החכם מהר"י ב"ר פרנא ששם בו שפ"א, לפי שבדעתו המלכותא יכול לבקש לקבל התפוס, כדכתיב דמי, וע"ש: (ז) מכירה. עכ"ל. וכתב ה"ד מ"ו הגאון מהר"ם ז"ל פתחיכה כתיב בענין שערות אנשים לקחו אשר הפסח טמור אחר ממוקם השי"ת ק"ל של ישראל העמו, וע"ש: (יא) מכירה. וכתב לומר לו הא לך חמץ זה ונתן

באר הלכה

הבית לעכורים לא שיקא זה, דהרי אם אין שלוחות לעכורים אסורין עם הבית אינו קנוי לו. ודע עוד, דכעל מתנה אפרים בהלכות שלוחות סימן טו חדש עוד כתבא. דהכי אמרנו אין שלוחות לעכורים, ודאן ה"כ דתקנו לא על ידי השלוחים, אכל כדכתיב לא שיקא זה, דה"ל ה"כ שהתקנו הנה כדכתיב הנה שלוחותי כולל אשליח. ודל שלוחים מתבא, הנספח בעצמו קונה הדבר וכעל התפוס מתנה לכעל הכסף פלי אמצעות השלוחים, ע"פ שם. ולפי זה יתברר קלא גדולה לדין דתמכנו דדיעבד אדעת אינה פוסקים דכסף קונה, אם י"כ בזה אפשר להקנות התפוס לעכורים אף על ידי שלוחו אם רק שלח העכורים התפוס בעד התפוס, איבא דאין דברי מתנה אפרים בספקים, ומתשובת ריב"ש סימן תא לא משמע כן. וכתב שם באחד שקנה חמץ עבור עכורים בפסח דעובר על בלי יראה ותיב מלקוח, והיון דאין שלוחות לעכורים הרי הוא כמו שקונה בעד עצמו, ע"פ שם דמרי ששלחם הטעות בעד התפוס, ויבא דין זה לקנות סימן חג פה"ח, ולפי דעת מתנה אפרים אמאי פשיטא לה פלי האי לריב"ש, דהא לדעת רש"י וסיעתו צדוקים קונה רק כדכתיב, ודעת הרמב"ם והרמב"ן והרמב"ם ועוד פוסקים צדוקים קונה בין במשיכה בין בכסף, כמו שכתב במשנה ראשונה יעקב סימן קמט, ואס"כ להנה פוסקים אין כאן אסורא, דה"ל דאין שלוחות לעכורים, מכל מקום כפי קנוי לה והשלוחים מועט אינו בעלמא הוא דעבד. ואף שיש לוטר דריב"ש סבירא לה כדכתיב פוסקים דעכורים אינו קונה אלא במשיכה, מכל מקום לא הוי לה למסותם ולאחמורו כלי האי מאתר דתמרי הדבר באשלי ודכתיב. ועל כדכתיב דלא סבירא לה נסכרת מתנה אפרים. והקנת פלא שמתנה אפרים בעצמו בסיקונים שאחר זה מביא את דברי ריב"ש אלו ומפליג בהם, וצ"ח ע"ו, ומצאתי שדברי המור שכתב גס"פן על דברי מתנה אפרים אלו שיש חולקים עליו, ע"פ שם: * מכירה גמורה. כתב הנ"ב פג"ח יע"ש סימן ב אות ה, דכתיב שמכירת התפוס לעכורים צריך להיות מכירה גמורה כלי הערמה, כדאח האמר הפסח לפתחור הנכיר התפוס לישראל⁶¹ צריך לקנותו באחד מהדרי הקנאה ולא לקבל ממנו מתנה כדכתיב⁶², ודמי שכתבו הפוסקים לענין מתנה על מנת להחזיר בסימן תרנה, ונראה דאחר הפסח די בזה שיקנה מהנכיר התפוס והחזירם בכסף לחזיר והנכיר יחזיר השטר מכירה שקבל ודי בזה, דאף שישאראל מנכרי אינו קונה קראע כדכתיב לחזיר כי אם בשטר, והם משום דלא סמכא דעתה דישאראל. מה שאין פן הבא שמהיר לו השטר⁶³, ע"פ שם: * בדבר מועט. ע"פ משנה ברכה. וה"ל"ם מתנה פל ישראל שאין מוכרין בדבר מועט אלא המקח הסמוך לשו"י של חמץ⁶⁴, ומקפלין מן הנכיר אינה והיב"ם (שקולין אר"י ג"ב⁶⁵) להתלות פירעון ותשאר וצ"ח ע"ו במלכה, והכי מתבאר בחש"ן משפט סימן קצ דזה מהני⁶⁶, וכתבו האחרונים, דטוב לומר שלא יעלה על המקח הרבה יותר משו"י כסף רב, ויש לומר דת"ו בטול מקח, ומשמע בפרי"ק ג"ה ה"כ דדיעבד אינו מעכב, משום דבדיניהם אינו יכול לחזור, ומשמע מזה דאם מענה אותו המקום לחזיר משום בטול מקח, הוא לעכובא, וצ"ח ע"ו בזה, עוד כתבו, ולא מהיר כשאימרו לו 'אני מוכר לך בית זה או חמץ שלי', אלא אם י"כ אמר לו 'אני מוכר לך בית זה כדכתיב וכו', ותמין זה פל מיה בעד סוף ק"ו וכו', דכלא פסיקת דמים אין פאן קב"ל⁶⁷, אלא אם י"כ שיימרו 'אני שליטתם אותו' פלוגי או 'שליטה פקאי'⁶⁷, וצ"ח ע"ו דפרש כל מין חמץ שיש⁶⁸.

באר הלכה

בדבר שנתן לה אח"כ, ד"י אחר שקנה לו חמץ ורצה למכור לאינו יהודי פדיו, והתחכם שלא אמר לא"י פלים מחמץ שלו רק הניחו בהדר של חברו שידע שיימכר חברו המכר ההוא עם חמצו שפתחו לא"י ומכר לו המפסח, וכן נעשה שפ"א וישאראל חברו המכר ההוא לאינו יהודי ומכר החמץ שהי"מ בתוכו בכלל חמץ שכתב ההוא רק שלא ידע בו לא ישאראל המוכר ולא האינו יהודי הקונה, ופסק בתשובת חת"י בית יהודה סימן יב דאסור התפוס

משנה ברורה

(יז) או שיימכרנו לו. והא"י והקנינים קונה העכורים, יש בזה דעות בין הפוסקים: יש מי שאומר דקנינו של עכורים הוא (לו) בכסף וקנאה⁶⁶, ויש מי שאומר שצ"ח העכורים קונה (ל) אלא במשיכה לישותו (ל"ט) או בהגבהה, דבר שאפשר להגביה; ויש שכתבו עוד, דגם שארי קנינים נודחין בעכורים, כגון (לט) קניית מטל'טלין אבב קרקע, (מ) וקנין מצרע⁶⁶, וקנין חליפין (מ"א) דהנה קנין סודר⁶⁷ ואלא דצדוק לומר בזה שיקנה הסודר של עכורים, ולא סגי שצדוק הקנין וקנין סודר כמו בישאראל, דה"ל אינו אלא מטעם וקנה שמכרין להמקנה, ונפי עכורים אין דין וקניה. ויש מפסקים (מ"ב) בקנינים אלו ואומרים דלא מצינו קנינים אלו רק בישאראל. וילענו דיינא, לכתחלה בנדאי צריך להקנות בקנין גמור (מ"ג) ומספם לכלי עלמא, דהנה בכסף ובמשיכה בחד, מאחר שנוגע באסור דאורייתא דכל יראה⁶⁶, ועל-פלי-פנים (מ"ד) במשיכה בלבד, דיוצא בזה גס"פן על-כ"ל-פנים לרב הפוסקים, אכל דדיעבד אף אם לא מכר אלא (מ"ה) בכסף בלבד או שמכר באחד (מ"ו) מישארי קנינים שהזכרנו ועבר עליו הפסח, (מ"ז) מ"ה, דמאחר דתמין לאסור הפסח אינו אסור אלא מקנאס דבב"ן, ועוד, פ"ח דחמץ לאסור ומן אסורו בלאו הכי אינו ברשותו, אלא שעשה הפתח פאלו הנה ברשותו לעבור עליו, כקנין כלי דהו סגי, דעל-כ"ל-פנים מגלי דעתה דלא ניתא לה ואפקה מרשותו, ובמקום שאי אפשר להקנות במשיכה כגון שהתמין מרבה או שהיא בדרך, ובאר לקמה: (יח) מכירה גמורה. אם ישאראל מניח חמצו בחדר של חברו המוכר את חמצו, צריך להודיע לישאראל המוכר ונעשהו שלוחים למכור, ואם הפית שלא מצינו אסור לאסור הפסח, מאחר דישאראל לא ידע לאקניני (מ"ח) והפכרי לא ידע לקנותו [אחרונים]. עוד כתבו, שמתר לאדם לומר לנכרי: הא לך חמץ זה ונתן לי לאסור פסח חמץ אחר⁶⁹: (יט) בדבר מועט. ואין לחש לבטול מקח, שדבר ידע בעצמו ששהו יחזיר, ומתעצב להקנות לו (מ"ט) כדי שלא ישאר פרשיותו ויהא אסור בהנאה⁶⁰, ויפיי צדוקה לה שמוכרו למכיריו, דכזה משהמא חזר הנכרי וקנינו לו לאסור הפסח. וע"פ בבאר הלכה א"ח מנהגנו כה"ל. כתבו האחרונים, דאף על-גב דלכתחלה יש למכור בכסף ובמשיכה, מכל מקום אם התמין מרבה (י) ואי אפשר למשך התמין פלו, וכן אם אין התמין פאן שייכול העכורים למשכו אלא הוא בעיר אמתת או בדרך, יש לו להקנותו

שער הצי"ח

(ל) רש"י וסיעתו, ע"פ בנחלת שבועה תשובת מהר"ש קאירנאווער: (ל"א) רבנו תם ושארי פוסקים: (ל"ב) ע"פ בעבודה זרה דף ע"א בתוספות ובר"ש, וכן כתב בשל"ח: (ל"ג) אחרונים, וכן מבאר ברבנו יוחנן ד"י כדור: (ל"ד) ע"פ מ"ה ברי"ט, וכן באר בר"ש, וכן בעבודה זרה שם כדכתיב. וע"פ בשו"ת ספר שיהבי הרבה פוסקים דקיימי בשיטה זו: (מ"א) חוספות ושארי פוסקים ובסימית המתכר חש"ן משפט סימן כ"ג, וכן פתב שם התפוס, וכן כתב הפג"ח אברהם ב"ר יצחק חמא ש"ס שלטי-הגבירים, ע"פ שם כדכתיב קטן א: (מ"ב) לענין אבב, ע"פ תפ"ס סימן כ"ג והצוה-החש"ן סימן קצד ומחצית-השקל; וילענו חצ"ר, ע"פ מה שכתב בעל אמנות-שטראל להקשות דתמין משעם שלוחות ואין שלוחות לנכרי, וכן הצתיקוה תקי'עקב ושי"א; וילענו חליפין, ע"פ מה שפסק בזה הש"ך סימן כ"ג, וכן כתב בבית-מאיר סימן תמא בנדע הרמב"ם: (מ"ג) כל הפוסקים: (מ"ד) ע"פ בח"י יעקב ובמקור חיים: (מ"ה) כגון אברהם וחו' יעקב, וכן הספ"ס במשכנות יעקב סימן קמט: (מ"ו) ע"פ בגי' מרובה ובמ"א אדם ובכ"ד חסד: (מ"ז) וכתב הג"ח: וכן אם נזכר לאסור ששהו שש"א אינו יכול להקנותו לעכורים, אין צריך לפדותו מהעכורים ולקב"ח מן העולם: (מ"ח) ואפלו אם חצר קונה לעכורים, הוא נזקא מרעתו, וע"פ בעקני ס"ש שהביא פלגמא בזה ואין סברתו מתקנת, ע"פ שם, וכפי הנראה לא ראה דברי חת"י בית יהודה ושי"א: (מ"ט) ובח"י יעקב כתב דבראי גמור ומקני כדי שלא יעבר בבל יראה: (נ) הג"ח ושי"א:

הר"ח: 1 בית מועד, 2 דמי קדימה.

מילואים הלכות פסח סימן תמח המשך מעמוד קודם

הגרי"ח קרליץ (חוט שני פסח פ"ח סי' ב עמ' קה) שאדם פרוי יש לו להחיל את מחיר החמץ בבעשרה אחרים ובעל עסק די לו להחיל בחמשה אחר, ובשכמות הסחורה שקונה הנכרי מכולם היא גדולה, יתכן שאין צורך להחיל ביותר מאחת אחת, כיון שגם רוח של אחת אחד הוא סכום ניכר.

65) כונתו, שהרמ"א שם (סי') כתב שבאופן של זקיפת מלוח מועיל קצת בסוף גם אם המוכר מחזיר אחרת המעות שהקונה נשאר חייב לה, ובטעם הדבר כתב הסמ"ע שם (סי' יג), שבאופן זה אין המוכר מחזיר אחר מעות המקח אלא אחר מעות המלוח.

ומשמע מדברי הכה"ל שאין לחוש לדברי השו"ע הרב (סי' וי"ב ובסידורו המובא בסוף שו"ע הרב) שכתב להחזיר כשיש הרשונים שאין מתעלה זקיפת מלוח, ויש לעשות ערב קבלן על שאר המעות כדי שלא יהיה למוכר שום עסק עם הנכרי, וכן כתב השו"ע חמד (מערכת חמץ ומצה סי' ט אות י ד"ה במכירת ד"ה שוב) שגראה מכמה מגדולי הדורות שלא חשו לדבריו וכתבו שדי בזקיפת מלוח נראה שם שהאריך לפלפל בדבריהם, וכן כתב בשו"ת דברי מלכ"אל (שם סי' קח) שאין לחוש לכך, וכן הנהגתו כוונתו לבר מהנהגתו על פיו (חוט שני שם עמ' קד).

ולענין המוכר בהמותיו לנכרי כדי להיבצע מאיסור שבינת בהמתו, כתב בשו"ע הרב (סי' רמ"ו סי' לא) שהטוב שבכל ההיתרים הוא שימכור לנכרי את הבהמה במכירה גמורה, ויתן לו הנכרי דמי קדימה, ואת שאר המעות יזקף במלוח, ואת הבהמות שמכרו לו יעשה הנכרי אפיקותיו על מלוח זה, כדי שיהיה הישראל בטוח על מעותיו.

66) ובטעם הדבר כתב השו"ע (הוי"מ סי' ר ס"ז), שבלא פסיקת דמים אין דעת שניהם סומכת, כיון שיתכן שלא ימנעו להסכמה על סכום המכירה, ומשום כך דבר שדמיו ידועים, כתב שם שאין צורך לפסוק את דמיו.

67) וראוי לכתוב שאת ג' הבקאים יבחר הרב המוכר, ובטעם הדבר כתב בשו"ת דברי מלכ"אל (חיד סי' כד סי' נב) שאם זה יהיה תלוי גם בדעת הנכרי, יתכן שלא יגיעי הרב והנכרי להסכמה על היותם של הבקאים ותבטל המכירה, ומימי אף אם לא כתבו כך, כתב בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"א סי' ק) שאין לפקפק על המכירה.

68) וכן המקומות שבהם נמצא החמץ, כתב בשו"ת דברי מלכ"אל (שם סי' לט) שבאופן שמוכר לנכרי רק חלק מהחזר שבו מונה החמץ, יש לו לפרט בשטר באיזה צד נמצא חלק זה של החזר כדי שיהיה המקום מסוים, ואין די לכתוב בשטר שהוא מוכר את מקום החמץ, כיון שלפעמים הוא יכול מאיזה סיבה להחזיר את החמץ ממקומו ושוב אין המקום מסוים. ומטעם זה כתב בשו"ת אגרות משה (שם ד"ה ובדבר), שגם יש לכתוב בשטר את כתובתו המדויקת של המוכר כדי שיהיה המקום המכור מסוים.

ומי שיש לו טורח לפרט את כל המקומות, דעת הגרי"ח אלישיב (אשרי האיש ח"ג פ"א אות ב) שיכול הוא לסמן את כל המקומות שברצונו להשכיר ולכתוב בשטר ההרשאה שהוא משכיר לנכרי את כל המקומות המסומנים, אמנם מקומות שאינם מסומנים בשעת כתיבת שטר ההרשאה אלא רק בשעת המכירה, דעתו שם (סי'א) שיש לדון אם יחול עליהם מניין השליחות, כיון שהם אינם מבוררים בשעת מניין השליחות, ובדיעבד יש לסמוך על כך שיתנו לשליח כח ההרשאה להשכיר אף מקומות שאינם כתובים בשטר ההרשאה.

[משנ"ב סי' ט]

כדי שלא ישאר פרושהו יהא אסור בהנאה⁶⁰.

60) טעם נוסף כתב לעיל בה"ל ד"ה ואם מכרו, שכיון שהחמץ אינו ברשותו אלא שעשאו הכתוב באילו הוא ברשותו כדי לעבור עליו ביבול יראה, אם כן די בכך שמגלה בדעתו שרצה שהחמץ יצא מרשותו.

[ביה"ל ד"ה מכירה גמורה]

קשיחזיר הנכרי החמץ לישראל⁶¹ צריך לקנותו באחד מדרכי הקאה ולא לקבל ממנו בתורה פתם⁶² וכו', מה שאין כן הקא שמתחיל לו השטר⁶³.

61) לענין הדין מתי יש לקנות מהנכרי חמץ של בן חוץ לארץ הנמצא בארץ ישראל, ראה מה שכתבנו במשנ"ב לעיל (סי' ד).

62) ומטעם זה, כשקונים חזרה מהנכרי כלים שלשים בהם בצק וכדו' שיש בהם סדקים (יש למוכרם לנכרי ואין לסמוך על נקינתם וכמבואר בשו"ע לעיל (סי' תמ"ב סי'א)), מנהג החז"א (ארחות רבנו ח"ב עמ' כב) היה להטבילים לאחר הפסח כדי הקונה כלים מן הנכרי המבואר בשו"ע (יריד סי' קב), וכמו שכתב בשו"ת חתם סופר (א"ח סי' קט ד"ה אמנם), וכשטר מכירת חמץ של הגרי"ח קרליץ (חוט שני פסח פ"ח סי' ב עמ' ק) כתוב שאין מוכרים לנכרי אלא את החמץ הדבוק בכלים הטעונים טבילה ולא את הכלים עצמם, וכן דעת הגרי"ח וואנר (מבית לוי עמ' ניסן עמ' יב), אמנם בדיעבד אם מכרו לנכרי את הכלים, דעתו שם (דע' ו) שיש לסמוך על המקילים שלא לטבולם לאחר הפסח.

וכן כלים שבלתי בהם חמץ כתב הגרי"ח קמבסקי (ארחות רבנו ח"ב עמ' כג) שאף שכתוב בשו"ע לקמן (סי' תנ"א סי'א) שאין צורך למוכרם לנכרי אלא להצניעם כל ימי הפסח באופן שלא יבא להשתמש בהם, מימי משום חומרת איסור חמץ יש שנהנו סלסול למכור לנכרי את בליעות החמץ ולא את הכלים עצמם כדי להפטר מטבילתם כנ"ל, וביאר שם, שאף שטעם חמץ הבלוע בכלי אי אפשר למכור כיון שאין בו ממש, מימי יש למכור את ממשות החמץ הבלוע נראה קובץ תשובות להגרי"ח אלישיב (ח"א סי' ג) קובץ מבית לוי (שם דע' ט).

63) ואם התנה עם הנכרי לקנות בכסף לבר בלא שטר, כתב הרמ"א (הוי"מ סי' קצ"ד סי'א) בשם הב"י שקונה, ובטעם הדבר כתב הב"י שם (ד"ה כתב רבינו), שבאופן זה סומכת דעתו של הישראל על הכסף בלבד, וכמו בישראל הקונה קרקע מישראל שמבואר בשו"ע שם (סי' קצ"ד סי'ח) שמתעיל תנאי אף במקום שאין קנה קרקע בלא שטר.

מאידך, הטי"ו (שם סי' קצ"ד סי'א ד"ה ע"ש בהגה) כתב שאף שבישראל הקונה מישראל מועיל תנאי כנ"ל, מימי בישראל הקונה מוכר אין מועיל תנאי, כיון שכתב ד"ה אנס, ומשום כך אף אם גילה הישראל בדעתו שהוא סומך על הכסף בלבד בכך שעשה תנאי, מימי בטלה דעתו אצל כל אדם, וכן כתב הבי"ח שם (ד"ה ומשמע נמי), הביא הריהם השע"ח לחלק (סי' נג) וכתב שיש לחוש לדבריהם.

[ביה"ל ד"ה דבור מעוט]

א"ל הפקח הסמוך לשניו של חמץ⁶⁴ וכו', וקפי המבאר בחשן משפט סימן קצ"דנה מהני⁶⁵ וכו', אין באין קנין קלל⁶⁶ וכו', כפי שפשוט אותו פלוני או שלשה בקיאות⁶⁷, ועדיף לקבל כל בין חמץ שיש לו⁶⁸.

64) וכדי שלא תראה מכירת החמץ בערמה ניכרת, כתב בשו"ת דברי מלכ"אל (חיד סי' כד סי' נה) שיש להחיל לנכרי את מחיר החמץ בשלשה אחרו משוויו כדי שיהיה לנכרי רוח מעסק זה, ובזמננו, דעת

הלכות פסח סימן תמח המשך מעמוד לג

[ושלא כהפירוש הבי' בבי"ח (ד"ה ואם מכרו), הביא השו"ע הרב (סי'י) להלכה], ובטעם הדבר שיש לאסור באופן זה, משמע בשו"ע הרב (סי'י)

ולומר לנכרי קח סחורה ששה מנה במאתים, ואני אחזר ואקנה ממך לאחר הפסח ואתן לך רוח על כך, משמע מדברי המשנ"ב שאסור

הלכות פסח סימן תמת

ביאורים ומוספים

[משנב ס"ק יט]

השיב הדבר קצתן על פי דין התורה⁶⁹ וכו', והנה שיימפר לנכרי קרקע או תורה⁷⁰ או ישכיר ל⁷¹, ואפן לאמר לו 'קני הקרקע' שיש לי במקום הקרקע⁷² וכו', והקרקע קניית לנכרי בכסף עם שטר⁷³. ובשכירות די כסף בלבד⁷⁴ וכו', ושאר הקסף יקף עליו במלואו⁷⁵.

69) ובנדון אם קנין זה הוא מן התורה או מדרבנן, כתב בשו"ת חתם סופר (י"ד סי' שיד ד"ה נמצא) שכיון שהסוחרים נהגו כן מראשונה, הרי זה כמו כל תנאי שבממון שהנאו קיים מן התורה, מאידך, הנהיבות המשפט (סי' רא ס"ק א) כתב שקנין סיומתא אינו אלא מדרבנן.

70) ושיעור הקרקע, כתב השו"ע (ח"מ סי' רב ס"ז) שדי בקרקע כל שהוא, וכתב הרמ"א (שם) שאין צריך להקנות דוקא אגב קרקע מסוימת, וכן כתב השו"ע (שם סי' ק"ג ס"ב).

71) וכשמקנה לנכרי מטלטלין אגב שכירות קרקע, דעת הגר"צ קרליץ (חוט שני פסח עמ' רסא אות ל) שצריך להשכיר לו שיעור קרקע שהוא לנכרי להשכירה בפרטה לשבת.

וכן המשאל קרקע כל שהוא, כתב השו"ע (ח"מ סי' ק"ג ס"ב) שאפשר להקנות מטלטלים אגב קרקע שאולה זו וכן כתב הרמ"א (שם סי' רב ס"ז).

ובזמניו שהרב מוכר את חמצם של בני העיר בשליחותם, הסתפק הרע"א (שו"ת חתם סופר א"ח סי' קטו ד"ה הנהגה מחותני) האם אפשר להקנות את חמצם של בני העיר אגב קרקעו של הרב, ודעת החתם סופר (שם) שאין זה מועיל, מאידך, המקור חיים (חידושים, ס"ק ח) כתב שבדיעבד מועיל קנין אגב באופן זה, וכן כתב החיי אדם (כלל קבר ס"ג), ולמעשה, דעת הגר"צ קרליץ (חוט שני פסח פ"ח ס"ק ב עמ' ק) שיתכן שערף להפקיד לכתחילה שיהיה הקרקע של המשלח.

72) ואם אמר קנה מטלטלין אלו עם הקרקע ולא אמר 'אגב הקרקע', כתב הרמ"א (ח"מ סי' רב ס"ב) שיש אומרים שיש מחלוקת אם לשון זה מועיל, וביאר הסמ"ע (שם ס"ק ה) משום שיחבן שלשון 'עם' משמעותו שהן הקרקע והן המטלטלין נקנים בקנין זה בשהו, ואם כן אין זה קנין אגב. ובניטח שטר מכירת החמץ של החתם סופר (מכירת חמץ כהלכתו עמ' שטא) שכתבו בלשון לעז, תירגם את המילה 'אגב' ל'מכתי' (ראה בהע' שם, וראה בביה"ל סוף ד"ה דבר מועט) אם קנין מדרבנן מועיל במכירת חמץ.

73) שאף שהמטלטלין צבורים על הקרקע, כתב הרמ"א (ח"מ סי' רב ס"ב) שצריך לומר 'קני אגב קרקע' ושלא כהשו"ע שם, וכשמקנה אגב קרקע שאולה או שכורה, כתב הקצות החושן (משובב נתיבות סי' צה ס"ק א) שלכל הדעות צריך לומר 'קני אגב קרקע'.

74) ובטעם הדבר שאינו קונה בשטר לבד, כתב הכסף משנה (פ"א מהל' מכירה ה"ז) שהרי אף ישראל הקונה קרקע מישראל אינו קונה בשטר לבד אלא בכסף שדהו מפני רעתה וכמבואר בשו"ע (שם סי' קצא ס"ב). ובטעם הדבר שאינו קונה בכסף לבד, כתב שם משום שכיון שסתם נכרי הוא אלים חושש הישראל המוכר שללא כתיבת שטר יערער הנכרי על המכירה, ומשום כך אינו מקנה לו ללא שטר אף במקום שאין כותבים שטר. והוסף שם, שמדברי הרמב"ם (פ"א מהל' זכיה ומתנה ה"ד) משמע שהטעם הוא משום שאין הנכרי סומך דעתו אלא על השטר, וכתב הלה"ם משנה (שם ד"ה שאין) שאף לטעם זה אין הנכרי קונה קרקע ללא שטר אפילו במקום שאין כותבים שטר, ושלא כמו ישראל הקונה מישראל (כמבואר בשו"ע ח"מ סי' קצ ס"ז) [וראה במשנה למלך שם].

75) וכמבואר ברמ"א (שם סי' קצד ס"א) שישראל השוכר קרקע מנכרי אין צריך אלא כסף בלבד. ובטעם הדבר כתב הסמ"ע (שם ס"ק ה), שעל שכירות אין דרך העולם לכתוב שטר [ואף במכירת קרקע די בכסף לבד במקום שאין דרך לכתוב שטר, וכמו בישראל הקונה

מישראל (שם סי' קצ ס"ז)]. ואף לשיטות שבקניית קרקע מנכרי צריך שטר, גם במקום שאין דרך לכתוב שטר, מימ שכירות קרקע שהיא לזמן אין צריך שטר, וכתב בשו"ת דברי מלכאל (ח"ד סי' כב ס"ק ט) שדין זה הוא אף בנכרי השוכר קרקע מישראל, וכמו במכירת חמץ.

76) ובטעם הדבר ראה מה שכתבנו בביה"ל (ד"ה דבר מועט).

[שעה"צ ס"ק נג]

נדע עוד, דהוא הדין אם תחוק פקדע פקדע קאטד מנכרי קניית קרקע⁷⁷.

77) דעה זו שנכרי קונה קרקע מישראל בחזקה, כתב הבי"י (ח"מ סוף סי' קצד) שהיא דעת הטור ועוד ראשונים, אמנם השו"ע (שם ס"א) כתב שאין נכרי קונה קרקע מישראל בחזקה והוא הדין ישראל מנכרי, והיא דעת הרמב"ם (פ"א מהל' מכירה ה"ז), והסמ"ע (שם ס"ק א) כתב שדעת הרמב"ם היא שדוקא נכרי מישראל אינו קונה קרקע בחזקה, אבל ישראל מן הנכרי קונה אף בחזקה [וראה בביאור הגר"א שם ס"ק א].

וכשקונים קרקע בחזקה, כתב השו"ע (שם סי' קצב ס"ז) שמועיל אף בלא שטר וכסף ואפילו במקום שכותבים שטר, ובלבד שאין המוכר מחזור אחר המעות שנשאר הקונה חייב לו, ובטעם הדבר כתב הסמ"ע (שם ס"ק כח), שחזקה היא קנין מובהר כיון שעושים מעשה בגוף הקרקע.

[ביה"ל ד"ה בדבר מועט]

ד"ה פ"א פ"ג י"ג י"ד י"ה וכו', 'פל שיש בו חשש חמץ' (כו', וצריך לפרט שם הלוקח פ"שטר⁷⁸).

78) שאף אם פסק לו דמים על החמץ ואמר כל חמץ שיש לי אני מוכר לך בכך וכך, מבואר בשו"ע (ח"מ סי' רט ס"ב) שלא קנה, שכיון שאינו יודע אם חמץ זה הוא יקר או זול, אין דעתו של הקונה סומכת לקנות, והרי זה כמשחק בקוביא. ואף אם יאמר המוכר שיקנה כפי שישומו ג' בקיאים, שבאופן זה לא יהיה לקונה הפסד כיון שמן הסתם לא ישתמו אלא כפי שוויו, כתב בשו"ת אגרות משה (א"ח סי' קג) שאף שכתב הפתחי תשובה (שם ס"ק א) בשם הבאר יצחק שמועיל, מימ קצת יש לפקפק בו, שכיון שאין הקונה יודע האם הוא קונה דבר ששה מעט או דבר ששה הרבה, אין זה אלא מעשה שחוק בלבד, ונשאר כצ"ע.

דוקא ביחיד או במעט אנשים המוכרים לנכרי, אבל בזמניו שהרב מוכר לנכרי חמץ של אנשים רבים, כתב האגרות משה שם, שכיון שדאי יש לרבים את כל מיני החמץ בין זולים ובין יקרים, אם כן הנכרי הקונה יודע שהוא קונה את כל המינים בין זולים ובין יקרים, ומימ טוב לפרט את מיני החמץ גם באופן זה, שמא הנכרי אינו יודע איזה מינים הם חמץ.

אכן, בשטר ההרשאה שבו ממנים את הרב לשליח למכירת החמץ, כתב שם, שאין שום צורך לפרט את מיני החמץ, שהרי הנכרי יודע שהוא קונה מכל מין ומין כביל, ואין זה משנה לו אם מין זה שייך לראובן או לשמעון.

79) וכן קפה וכדו' שמשמשים בו כל השנה ויש חשש שיש בו פירור חמץ, וכן תרופות ומוצרי קוסמטיקה או מאכלים שאין בהם השגחה לפסח, דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ג פ"א אות ב) שיש למוכרם לנכרי.

80) ולענין מה שנהגו להחתים עדים על שטר מכירת החמץ, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"י סי' לו) שאין זה מעיקר הדין אלא כדי שיהיה תוקף לשטר אף בדין המלכות, ומשום כך כתב שם שאין להקפיד אם אחד מן העדים החתומים על השטר הוא קרוב לאחד מן המוכרים. ודעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש שם אות ז) שאפשר לכתוב בשטר שאינו תקף אלא לאותם שהוא כשר עבורם, ובאופן זה אין השטר מועיל למי שאחד מן העדים קרובו אלא לשאר המוכרים.

הַלְבוֹת פֶּסַח סִימָן תַּמָּה

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יט]

אָכַן אִם לִפִּי מִנְהַג הַסּוֹחָרִים לְקַנּוֹת בְּכֶסֶף, מִצַּד הַפְּרִי־מִקְדָּשִׁים לְהַחְמִיר גַּם בְּדִין הַרְאֵשׁוֹן⁸¹.

81) וכן אם קנה ונתן לנכרי שיק על כך, דעת הגר"ש אלישיב (מכירת חמץ בהלכתו פט"ו הע"ז) שנחשב הדבר לקנין סיומתא ויש להחמיר בחמץ שלא להשתמש בו לאחר הפסח.

[שעה"צ ס"ק נה]

אם היא שקנה לו מִשְׁנָאֵל⁸².

82) ובטעם הדבר שמוותר להשכיר לנכרי להחזיק שם חפציו וכדו', כתב בשו"ת דברי מלביאל (ח"ד סי' כב ס"ק ט ד"ה והנה) שבאופן זה אינו מרבה עליו דיורים (וכדמשמע בשו"ע (ח"מ סי' שטז ס"א)), ועל דעת כן משכירים, שיוכל השוכר לפעמים לתת רשות לאחר להחזיק דבר מה בביתו כדרך הסוחרים.

ומשמע שבאופן זה אין צורך לבקש רשות על כך מהמשיב, ואף אם יש ספק מפורש בחוזה השמירות שלא להשכירו לאחר, דעת הגר"ן קרליץ (חוט שני פסח פ"ח ס"ק ב עמ' קט) שאין הכוונה אלא שלא להשכירו לאחר לדור שם, אבל להניח שם חפציו מותר, אכן, בשו"ת שיבת ציון כתב, שאם יש באפשרותו של השוכר לבקש על כך רשות מהמשיב, ראוי לעשות כן.

[משנ"ב ס"ק נ]

הִנֵּנוּ לְאַחַר הַפֶּסַח⁸³.

83) וכשאומר לו על מנת שתחזירנו ולא קצב לו זמן, כתב הרמ"א (ח"מ סי' רמא סי') שיוכל המקבל להחזירו מתי שירצה, אלא אם כן אמר 'על מנת שתחזירנו לך' והוא דבר שהנותן נצרך לו. כגון אתרוג לצאת בו, וכמבואר במשנ"ב לקמן (סי' תרנח ס"ק עז) [וראה בביה"ל שם (ס"ד ד"ה לאחר) פרטי דינים בזה].

ואף אם קצב לו זמן, וקדם שהגיע הזמן שצריך להחזירה אמר הנותן 'הריני כאילו התקבלתי', כתב לקמן (סי' תרנח ס"ק טו) ובשעה"צ שם (ס"ק יט) לענין הנותן לולבו לחבירו על מנת להחזירה, שמתנתו מתנה, משום שמהל על תנאו (ורמז לזה בביה"ל (ד"ה לא מהני)).

[משנ"ב ס"ק נא]

אם נִתְקַים הַתְּנָאִי⁸⁴ וכו', מִשּׁוּם הֶקְדָּא דְּקַמְעִין⁸⁵ וכו', אם נִתְקַים הַתְּנָאִי שֶׁהַחֲזִיר⁸⁶ אם מִפְּרִי, נִחְלָקוּ הָאֲחֵרוֹנִים בְּהַחֲזִיר⁸⁷.

84) ואף אם לא נעשה התנאי כמשפטי התנאים המבוארים בשו"ע (אה"ע"ז סי' לח ס"ב), כתב הקצות החושן (ח"מ סי' רמא ס"ק ט) שחייב המקבל לקיים את התנאי (ואם עשה תנאי שאי אפשר לקיימו, ראה ערוך השלחן (ח"מ סי' רו ס"ד) וביה"ל לקמן (סי' תרנח סי' ד"ה אינו)).

85) וביאור הדבר כתב בשעה"צ לקמן (סי' תנ ס"ק ג), שכיון שאינו נותן את החמץ לנכרי אלא על מנת שיחזירו, אין זה נראה לבני אדם כחמצו של הנכרי אלא של הישראל (וראה ביה"ל (ד"ה לא מהני)).

ומשמע שבלא זה יהיה מותר אף לכתחילה לעשות כן (ראה ביה"ל (ד"ה לא מהני)), ואף שיש לאסור משום שהישראל רוצה בקיומו של החמץ (שהרי אם יאבד החמץ באונס פטור הנכרי מלשלם, כמבואר בשו"ע (ח"מ סי' רמא ס"ח)) וכולקמן (סי' תנ ס"ק ב), כתב בשו"ת חתם סופר (א"ח סי' קטו ד"ה ולפענ"ד) שאין איסור רוצה בקיומו אלא באופן שיש לישראל רווח מקיום החמץ, אבל בענינו שאין הישראל רוצה בקיומו של החמץ אלא כדי שלא יפסיד, מותר.

86) וכשמחזיר לו, כתב הרמ"א לקמן (סי' תרנח סי' ו) ובשעה"צ שם (סי' כה) שצריך לחזור ולהקנותו לנותן, ואם לא עשה כן, לא נתקיים התנאי, וכן כתב בביה"ל שם (סי' ד"ה אינו מוחזר). ואף אם החזירו סתם, כתב בשעה"צ (שם) שלא נתקיים התנאי, אם לא באופן שיש לתלות שכוונתו להקנותו לנותן. והוא שלא כדברי הקצות החושן (סי' רמא ס"ק ד) שכתב שלמרות שמתנה על מנת להחזיר קנויה למקבל באופן מוחלט, מימ אינה קנויה לו אלא לזמן שנקבע, ואינו צריך לחזור וליתנה במתנה לנותן (וכתב שם, שדברים אלו הם דלא כהרא"ש והריטב"א).

ואם נאבדה או נשרפה המתנה קודם שהחזירה, כתב המשנ"ב לקמן (סי' תרנח ס"ק טו) שדעת רוב הפוסקים שלא מועיל שיחזיר לו דמים, ונתבטל התנאי, אכן, בביה"ל שם (ס"ד ד"ה אפילו) כתב שיש פוסקים שאם החזיר לו את דמיה נתקיים התנאי, וכמו שכתב הקצות החושן (סי' רמא ס"ק ז) [וראה בביה"ל שם פרטי דינים בזה].

ואם לא החזיר את המתנה והיה צריך הנותן לכא ולקחתה ממנו, הסתפק בביה"ל לקמן (שם סי' ד"ה והאחרון) אם באופן זה נחשב הדבר לקיום התנאי גם אם כשבא לקחתה אמר לו הנותן שהוא מחזירו לו במתנה, וכתב שם, שנראה שדבר זה תלוי בטבעו של הנותן ובקפידתו [וראה בספר פתחי חושן בדיני קנינים פט"ו הע"ז קח].

87) וכן המלואה לנכרי את חמצו החזיר לו הנכרי לאחר הפסח את גוף החמץ שהלוה לו, כתב לקמן (סי' תנ ס"ק א) שיש אוסרים לאוכלו לאחר הפסח ויש מתירים, וסיים שם, שכיון שהנכרי מחזיר לישראל את אותו החמץ שהלוה לו, הרי זה נראה לבני אדם כחמצו של ישראל שעבר עליו הפסח, ויש להחמיר שלא לאוכלו לאחר הפסח [וראה בשעה"צ שם (ס"ק א)].

[שעה"צ ס"ק נח]

כְּמוֹ בְּעֵלְמָא שְׂאִין הִנְגָּל עוֹבְרִים⁸⁸ וכו', שֶׁהָרִי מְדַעְתּוֹ נִתֵּן לִי⁸⁹.

88) ומ"מ אף שלא עבר הנגזל על 'בל יראה', כתב בביה"ל לעיל (ד"ה חמץ של ישראל) שאסור לו לאכול חמץ זה לאחר הפסח כדין חמץ שעבר עליו הפסח, אמנם בענינו שהגזלן הוא נכרי, צידד שם שמוותר לאכול חמץ זה לאחר הפסח [וראה מה שכתבנו שם].

89) ואם השתמש הנכרי במתנה קודם הזמן שהיה צריך להחזירה, כתב החו"א (ח"מ ליקוטים סי' יג ס"ק יח ד"ה ברא"ש) שדעת הרא"ש שהוא נזיה גולן, שהרי השולח יד בפקדון דרי הוא גולן [כמבואר בשו"ע ח"מ (סי' רצב ס"א)]. ודעת ר"י שכיון שנתן לו רשות להשתמש בה אין בדעתו לתובעו מדין גולן.

[ביה"ל ד"ה בדבר מועט]

שְׁהוּא מִקְנָה לוֹ אֶפְלוּ בְּאֶמְדָּא מְסַקְנִינִים וְאִף כִּי בְּקֶלֶם⁹⁰.

90) ובטעם הדבר כתב בשו"ת דברי מלביאל (ח"ד סי' כד ס"ק עז) שיש לחוש שדעת הנכרי לקנות דוקא בכל הקנינים, ואם אחד מן הקנינים לא מועיל תבטל כל המכירה.

[משנ"ב ס"ק נב]

רִצְוָה לוֹמֵר, שִׁיקָתָ חִמְץ הַרְבֵּה בְּכֶף מְאֵהִים אֶף־עַל־פִּי שְׂאִינוּ צְרִיף לְקַח אֶלָּא בְּמִנְהַי⁹¹.

91) ואף שהנכרי מבין שכל כוונת הישראל במכירה זו אינה אלא כדי להינצל מאיסור חמץ, ביאר הערוך השלחן (סט"ו-טז) שאין זה הערמה ומותר, כיון שמוכרו לו במכירה גמורה.

המשך במילואים עמוד 14

